

Cess Nootebom'un "Cennet Kayıp" adlı romanının Türkçe çevirisinde biçem analizi

Hasan Kazım KALKAN¹

Aylin SEYMEN²

APA: Kalkan, H. K., Seymen, A. (2019). Cess Nootebom'un "Cennet Kayıp" adlı romanının Türkçe çevirisinde biçem analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 371-382. DOI: 10.29000/rumelide.656922

Öz

Bir metne yazınsal değer kazandırıp onu okur veya edebiyatçılar nezdinde beğenilir kılan en önemli unsurların başında biçem gelir. Çünkü edebiyat denilen olgu neyin aktarıldığı ile değil, nasıl aktarıldığı sorusu ile ilgilenir ve kararını buna göre verir. Nasıl sorusunun cevabı ise eserin ve dolayısıyla da yazarın biçeminde saklıdır. Bir metne edebi değer atfedilip atfedilmemesinin en önemli ölçütlerinden biri biçem olduğuna göre, aynı metin başka bir dile aktarılırken de olabildiğince aynı biçem özelliklerine sadık kalınarak aktarılmalıdır. Herhangi bir kullanma kılavuzunda ya da ilaç reçetesinde yeterli olarak görülen yalnızca anlamsal doğruluk, yazınsal metinler söz konusu olduğunda geçerliliğini yitirir. Çünkü bu tür metinler edebi bir haz duygusu yaşatmak için değil, tam tersine kullanıcının elindeki nesneyi en doğru şekilde kullanabilmesi için yazılmışlardır. Yani estetik değil, işlevsellik ön plandadır. Kaynak dilde büyük beğeni kazanan bir eserin çevrilmiş olduğu başka bir dilde aynı büyük ilgiyi görmemesinin yanlış pazarlama stratejisinden kültürel farklılıklara kadar birçok nedeni olabilir. Fakat bunun önemli nedenlerden biri de kaynak dildeki biçemin hedef dile aktarılamamasıdır. Dolayısıyla yazınsal metin çevirilerinde biçemin de olabildiğince hedef dile aktarılması zorunluluğu vardır. Bu çalışmayla Hollandalı yazar Cees Nooteboom'un "Cennet Kayıp" adlı eserinin Türkçe çevirisinin biçem bakımından Almanca orijinali ile ne derece uyumlu olduğunun incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak ilgili çeviri; bağdaşıklık, sözcük, söz dizimi, ekleme/çıkartma alt başlıkları üzerinden değerlendirilecektir. Eserlerden alıntılanan metinler karşılaştırmalı betimlemeli yöntemle analiz edilecek ve çevirinin biçemi yansıtmaya hususundaki başarısı veya başarısızlığı hakkında bir hüküm verilmesine çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Çeviri incelemesi, biçem, üslup.

Style analysis in the Turkish translation of Cess Nootebom's *Paradise Lost*

Abstract

Style is one of the most important elements that gives a text literary value and makes it appreciated in the eyes of readers or literati. Because the phenomenon called literature deals not with what is transmitted, but with the question of how it is transmitted and makes its decision accordingly. The answer to the question of "how" is hidden in the style of the work and therefore of the author. Since style is one of the most important criteria for whether or not to attribute literary value to a text, the same text should be transferred to another language while remaining as true to the same style

¹ Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi ABD (Ankara, Türkiye), k.kalkan@gazi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8126-163X [Makale kayıt tarihi: 21.10.2019-kabul tarihi: 20.12.2019; DOI: 10.29000/rumelide.656922]

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi ABD (Ankara, Türkiye), aseymen@gazi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5028-6540.

characteristics as possible. Only semantic accuracy, which is deemed sufficient in any instruction manual or prescription of Medicine, is void in the case of literary texts. Because such texts are not written to give a sense of literary pleasure, on the contrary, they are written so that the user can use the object in the most correct way. In other words, not aesthetics, functionality is in the foreground. There may be many reasons why a work that has won great acclaim in the source language does not receive the same great attention in another language that it has translated, from misplaced marketing strategy to cultural differences. Therefore, it is necessary to transfer the style to the target language as much as possible in literary text translations. The Turkish German translation of the Dutch writer Cees Nooteboom's "Paradise Lost" was intended to examine the extent to which it was compatible with the German original in terms of style. For this purpose, the relevant translation will be evaluated on the basis of compatibility, vocabulary, syntax, insertion/subtraction subheadings. The texts cited from the works will be analyzed with a comparative descriptive method and an attempt will be made to give a judgment about the success or failure of the translation in terms of reflecting the style.

Keywords: Translation analysis, style analysis, style.

Giriş

Geçmişten bugüne değin aşk, ölüm, kıskançlık, düşmanlık, vb. konuları malzeme olarak kullanan birçok eser yazılmıştır, ama bunların hepsinin edebi değer taşıyan eserler olarak kabul gördüklerini söylemek mümkün değildir. Bazıları toplumun geniş kesimlerince kabul görüp büyük satış rakamlarına ulaşırken, birçoğu kimsenin haberi dahi olmadan kaybolup gitmişlerdir. Aralarındaki fark yazarın elindeki malzemeyi nasıl işlediği ile yani eseri yazarken kullandığı biçemi ile alakalıdır. Bir metne edebi değer kazandırıp onu okur veya edebiyatçılar nezdinde beğenilir kılan biçemdir. Çünkü edebiyat denilen olgu neyin aktarıldığı ile değil, nasıl aktarıldığı sorusu ile ilgilenir ve kararını buna göre verir. "Nasıl?" sorusunun cevabı ise eserin ve dolayısıyla da yazarın biçeminde saklıdır. "Yani asıl önemli olan 'üslup'tur" (Kızıltan, 2001, s. 465). Edebiyat adı verilen olgu muhteva, dil ve yapı unsurlarının basit toplamından değil, bu unsurların ferdi ve orijinal biçimde sentezinden doğar. Bu sentezin en önemli bileşeni ise üsluptur (Çetişli, 2011, s. 88). Edebî eserlerdeki en belirleyici unsurun üslup olduğuna değinen Çevikoğlu'na (1999: 6) göre de "Bir eseri ölümsüz kılan vasıf; içindeki bilgilerin çokluğu, anlatılan olayların göze çarpıcılığı ve hatta buluşların yeniliği değil, söylenişte gösterilen titizlik ve ustalık yani üslubudur." Bir metne edebi değer atfedilip atfedilmemesinin en önemli ölçütlerinden biri biçem olduğuna göre, aynı metin başka bir dile aktarılırken de olabildiğince aynı biçem özelliklerine sadık kalınarak aktarılmalıdır.

Herhangi bir kullanma kılavuzunda ya da ilaç reçetesinde metnin hedef dile anlam olarak doğru biçimde çevrilmiş olması yeterli görülebilir. Çünkü bu tür metinler edebi bir haz duygusu yaşatmak için değil, tam tersine kullanıcının elindeki nesneyi en doğru şekilde kullanabilmesi için yazılmışlardır. Yani estetik değil, işlevsellik ön plandadır. Metnin işlevselliği sağlandığı sürece herhangi bir edebi haz duygusunun yaşanıp yaşanmamış olmasının bir önemi yoktur. Fakat yazınsal metinler söz konusu olduğunda aynı şey söylenemez. Yazınsal metin çevirilerinde biçemin de olabildiğince hedef dile aktarılması zorunluluğu vardır. Kaynak dil metninin biçeminin mümkün olduğunca hedef dile yansması, eserin edebi niteliğinin korunması adına büyük rol oynar (Mounin, 1967, s. 137). Bu olmadığı takdirde hedef dile çevrilen metin okuyucular üzerinde bir tesir bırakmayacak ve kaynak dilde büyük önem atfedilen bir eserin kalitesi, çevrildikten sonra hedef dildeki okuyucu kitesince sorgulanacaktır. Çünkü "[...] üslup hakkıyla amaç dile aktarıldığı takdirde okurun duygularını harekete geçirir" (Kızıltan, 2001, s. 46).

Amaç

Bu çalışmayla Hollandalı yazar Cees Nooteboom'un "Cennet Kayıp" adlı eserinin Türkçe çevirisinin biçem bakımından Almanca orijinali ile ne derece uyumlu olduğunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Yukarıda ifade edilen amaca yönelik olarak ilgili çeviri; bağdaşıklık, sözcük, söz dizimi, ekleme/çıkartma alt başlıkları üzerinden değerlendirilecektir. Bu ölçüt şablonu, çevirinin biçimini yansıtmada noktasında önemli veriler sunacağı inancıyla diğer bilim insanlarının çalışmaları da dikkate alınarak tarafımızdan oluşturulmuştur. Böyle bir tercihte bulunulmasının temel gerekçeleri çalışmanın "biçem analizi" bölümünde detaylı olarak açıklanacaktır. Eserlerden alıntılanan metinler karşılaştırmalı betimlemeli yöntemle analiz edilecek ve çevirinin biçemi yansıtmada hususundaki başarısı veya başarısızlığı hakkında bir hüküm verilmesine çalışılacaktır.

1. Eser ve çevirisi hakkında

Eser ilk defa orijinal dili olan Hollandacada „Paradijs verloren“ adıyla 2004 yılında yayımlanmıştır. Romanın Almancaya çevrilmesi ise 2005 yılında Helga van Beuningen tarafından gerçekleştirilmiştir. Eserin Türkçe baskısı Esen Tezel'in çevirisiyle 2012 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Söz konusu romanın Almanca metni 157 sayfadan, Türkçe çevirisi ise 121 sayfadan meydana gelmektedir.

Eserde uğramış olduğu cinsel saldırının şokunu atlatabilmek amacıyla çocukluk arkadaşı Almut ile birlikte Avusturalya seyahatine çıkan Alma'nın hikâyesi konu edilmektedir. Alma ve Almut küçük yaştan beri hayalini kurdukları Avusturalya seyahatine çıkarlar. Fakat Avusturalya kıtası artık onların hayalini kurdukları cennet olmaktan çoktan çıkmıştır. Zaten eserin adının „Kayıp Cennet“ olması da bu yüzdendir. Yol boyunca bulabildikleri geçici işlerde çalışarak para kazanıp seyahati finanse ederler. Bu işlerden birinde edebiyat eleştirmeni Eric Zondag ile tanışır ve aralarında bir yakınlaşma olur. Roman bu üçlünün yaşadıkları üzerinden devam eder. Ayrıca Alma ve Almut sanat tarihi okuduklarından üçlünün sanatsal konular üzerindeki tartışmaları da eserde önemli bir yer tutmaktadır.

Eser iki ana bölümden oluşmaktadır: ilk bölüm "ben" anlatıcı, ikinci bölüm ise "o" anlatıcı tarzıyla yazılmıştır. İlk bölüm üç ana karakterden biri olan Eric Zondag'ın anlatımıyla aktarılmaktadır. İkinci bölümde ise anlatıcı konumunda olan diğer ana karakter Alma'dır. İki farklı karakterin ağzından iki farklı anlatım tarzı ile aktarılması eseri biçem açısından ilgi çekici hale getirmektedir. Söz konusu iki ana bölüm de yine daha küçük bölümlerden meydana gelmektedir.

Yazar eserinde genelde çok uzun cümleler kullanmamış ve bu sayede eserine akıcı bir dil kazandırmıştır. Fakat aynı sadeliğin metin düzleminde de mevcut olduğunu söylemek çok zordur. Özellikle de bölümler arası geçişler okuyucunun zihninde soru işaretleri yaratmaktadır. İlk hikâyenin birinci ve ikinci, beşinci ve altıncı ile onuncu ve on birinci bölümleri arasındaki geçişler insanlarda neredeyse hiçbir bağlantı yokmuş hissi uyandırmaktadır. Okuyucu sorularının cevabını ancak ilerleyen sayfalarda alabilmektedir. Yazarın muhtemelen bilinçli olarak tercih ettiği bu tarz hem merak etkisini arttırmakta, hem de okuyucunun ilgili bölümü anlayıp anlamadığı hususunda kendini sorgulamasını sağlamaktadır.

2. Biçem

Genel hatlarıyla bir insanın duygularını, düşüncelerini ifade etme tarzına biçem denir. Üslup, stil ya da tarz gibi kelimelerde biçemle eş anlamlı olarak kullanılabilirler. Biçem kavramını “bireysel dil kullanımı” (Vossler, 1904, s. 15) şeklinde çok kısa cümlelerle tarif etmek mümkün olduğu gibi, “Biçem denince, dilin, insan eylemlerinin belli bir alanında, amaca uygun olarak seçilmiş ve bir kurala bağlı olarak düzenlenmiş, kelime, dilbilgisi ve fonetik araçlar bütününe objektif olarak gerçekleşen, tarihsel olarak değişen, işlevsellik ve ifadeye dayalı kullanım şekli gelir” (Riesel, 1963, s. 9) şeklindeki uzun cümlelerle de açıklamak mümkündür. Vardar ise biçemi “bir bireyin, dilsel gereç ve olanakları kendine özgü ölçütlerle seçip kullanması sonucu söyleme kattığı kişisel nitelikli özelliklerin tümü” olarak tanımlamaktadır (Vardar, 1988, s. 43). Kitabında Mevcut tarifleri mercek altına alarak kapsamlı bir incelemeden geçiren Sanders’e göre biçem tarifleri ele alınırken üç farklı gruptan bahsetmek gerekir: birincisi empirik detaylar söz konusu olanca inandırıcılıkları sarsılanlar, ikincisi genel geçerlik iddiasıyla ortaya çıktıklarında, mecburen ama haklı olarak diğer bakış açılarından eleştirilere muhatap olanlar ve üçüncüsü de biçemi kapsamlı bir şekilde betimlemeyi amaçladıklarından aşırı bağımsız ve içi yeterince dolu olmayan tanımlar (Sanders, 1973, s. 21). Sanders’in tespitleri herkesin üzerinde ittifak edeceği eksiksiz bir biçem tanımı yapmanın ne kadar zor olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal bilimlerin tüm alanlarında olduğu gibi biçem konusunda da kesin hatlara sahip, eksiksiz ve mutlak doğru tanımlamaların bulunduğu söylenemez, her tanıma ya da kurama itiraz edilebilir.

Günümüzde artık en değerli ifadenin bile bir biçemi olduğu fikri hâkimdir. Her yazınsal metnin bir biçemi olduğuna göre, çeviri yapılırken önceliği anlama vermekle birlikte, biçemin de hedef dile aynı kaynak dildeki özellikleriyle aktarılması son derece önemlidir. “Çeviri sadece orijinal metnin anlamını değil, aynı zamanda o metnin içerdiği söz sanatlarının, üslubunun ve ritmik unsurlarının da aktarılmasını sağlayan bir süreçtir” (Akt. Aktaş, 1996: 32). Erten de yazınsal metinlerde en zor işin yazarın eserinde kullandığı biçemi aktarmak olduğu fikrinden hareketle şöyle der: “Biçeme sadakati sağlamak çok önemlidir. Çünkü yazarları birbirinden ayıran biçemleridir. Yazara çok fazla sadık kalmadan yapılan serbest çeviri her zaman tercih edilmez. Yazar yarattığı biçemiyle okuyucu ile arasında bir bağ kurar. Bunu başaran çevirmen kayıpları en aza indirir.” (Erten, 1993, s. 323). Bir dilden başka bir dile yapılan her çeviri daima az ya da çok belli bir anlam kaybını içinde barındırır. Aynı durum biçem içinde geçerlidir. Hatta biçemin aktarılmasında ortaya çıkan kayıplar anlamdakilerle kıyaslandığında çok daha fazladır. Anlamda oluşan kayıpların yanına biçimsel kayıplar da eklendiğinde kaynak metin ve erek metin arasındaki farklılık had safhaya çıkar ki bu arzu edilen durum değildir.

3. Biçem Analizi

“Biçem” kavramının tanımında yaşanan çok seslilik analiz yöntemlerinde de görülmektedir (Karahancı, 2016, s. 157). Biçem araştırmalarını uygulama yöntemleri bakımından çeşitli farklı düzlemlerde ele almak mümkündür. Sowinski, (1991: 74-272) üslup çalışmaları yapılırken araştırmaların; cümle yapısı, dilbilgisel sınıflandırma, kelime hazinesi ve ses/ritim gibi bölümler altında yapılabileceğinden kanaatindedir. Filizok’a (2007) göre ise biçim (form) araştırması aslında bir üslup araştırmasıdır. Bir metnin biçimini incelemek, aynı zamanda yazarın üslubunu incelemek anlamına gelir. Çünkü üslup yazış tarzıdır, içeriğin biçime dönüşmesidir. Biçim analizi, ilgili bilim dallarına göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Sözlükbilimsel inceleme: Kelime alanları, dil seviyesi, yan anlamlar, modalizatörler vb.
2. Retorik inceleme: Söz sanatları...

3. Dilbilgisi incelemesi: Cümle tipleri, zaman değerleri, noktalama...
4. Poetik inceleme: Ahenk, ritim, mısralaştırma teknikleri (Filizok, 2007)

Üst ise üslup belirleme çalışmalarını üç ana kategoriye ayırır: Eserdeki ahenk unsurlarının fonetik bilimiyle, edebî sanatların anlam bilimiyle, ifade biçimlerinin morfoloji ve sentaksla ilişkisi vardır. (Üst, 2014, s. 128). Sarıbaş'ın üslup inceleme yaklaşımı da dört ana başlıktan oluşmaktadır:

1. Sözlüksel kategori: adlar, sıfatlar, eylemler, belirteçler
2. Dilbilgisel kategori: cümle türleri, cümle yapıları, öbekler, sözcük türleri
3. Değişmeceli dil: dilbilgisel ve sözlüksel yapı taslakları, sesbilgisel yapı taslakları, söz sanatları
4. Tutarlılık ve bağlam (Sarıbaş, 2001, s. 88-89)

Görüldüğü üzere bilim insanlarının biçem inceleme yaklaşımlarında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da mevcuttur. Burada "mutlak doğru" veya "mutlak yanlış" gibi kavramlardan söz etmek büyük bir hata olur. Her yöntemin olumlu ya da olumsuz manada eleştirilebilecek yönleri vardır. Bu çalışmada 'Cennet Kayıp' adlı romanın Türkçe çevirisi bağdaşıklık, söz dizimi, sözcük ve ekleme/çıkarma olmak üzere dört farklı alan bakımından değerlendirilecektir. Bu ölçüt şablonu, çevirinin biçimini yansıtmaya noktasında önemli veriler sunacağı inancıyla tarafımızdan oluşturulmuştur. Böyle bir tercihte bulunulmasının temel gerekçeleri ise şunlardır:

Bağdaşıklık düzleminde: Söz konusu roman iki ana bölümden meydana gelmektedir: İlk bölüm birinci tekil şahıs (ben) anlatıcı, ikinci bölümde ise üçüncü tekil (o) anlatıcı tarzı kullanılmıştır. Almancada Türkçedeki üçüncü tekil şahsa karşılık gelen üç farklı zamir vardır³. Bu zamirlerin geçtiği her yerde Türkçenin "o" zahirini kullanmak çok sık kelime tekrarı yapmak anlamına gelir. İkincisi Almancadaki "es" zahirinin durumudur. İlgili zahirin Almancadaki kullanım alanı oldukça geniş olduğundan her zaman "o" veya "onu" şeklinde çevirmek mümkün değildir. Bazen "es" zahirini yerine isim kullanmak, bazen de hiç yer vermemek gerekebilir⁴. Üçüncüsü ise Türkçenin Almancada bulunmayan "gizli özne" özelliğine sahip olmasıdır. Dolayısıyla özellikle üçüncü tekil anlatıcı tarzıyla kaleme alınmış Almanca bir metni Türkçeye aktarırken zamir, gizli özne ve isim kullanımını arasındaki dengenin çok iyi gözetilmesi gerekmektedir.

Sözcük düzleminde: Çeviri de öncelik eşdeğerlilikte, yani kaynak metindeki anlamın erek metindeki ile aynı olmasındadır. Bir metni anlamlandıran en önemli yapı taşları ise sözcüklerdir. Sözcüklerin aktarılmasında yaşanacak kayıplar metnin anlamına da direk etki ederler. Bu yüzden sözcüklerin erek metne olabilecek en az kayıpla aktarılması çevirinin başarısı hususunda hayati önem taşır. Fakat bununla birlikte sözcük seçimindeki biçem de önemlidir. "ölmek" ve "gebermek" anlamsal açıdan aynı olmalarına rağmen taşıdıkları duygu değeri bakımından farklıdır. Bu yüzden çevirmenin kullanmayı tercih ettiği sözlüklerden onun biçemi aktarıp aktaramadığı hakkında önemli veriler elde edilebilir.

Söz dizimi düzleminde: Almancada ilgi cümleleri (Relativsatz) çok sık kullanılan yapılardır bu nedenle Almanca edebî metinlerde bol miktarda iç içe geçmiş cümleye rastlanır. Bu yapılar bir ana ve bir yan cümleden meydana gelebileceği gibi bir ana ve birçok yan cümleden de meydana gelebilir. İkincisinin olduğu durumlar da çevirmenin işi oldukça zorlaşmaktadır. Anlam kaybına neden olmadığı sürece

³ Er, sie, es

⁴ Es ist schön, dass Sie da sind (burada olmanız güzel)

Es ist ziemlich kalt heute (hava bugün oldukça soğuk)

böylesi yapıları birkaç ana cümleye bölerek aktarmak da uygulanabilir bir yöntemdir. Fakat bu sefer de yazarın biçiminin dışına çıkılmaktadır.

Ekleme/ çıkarma düzleminde: İki dil arasındaki dilbilgisel ve kültürel farklılıklar, hedef metnin aynı anlamı erek metinde de verebilmesi için zaman zaman değişime uğramasını gerektirir. Ekleme/çıkarma da bu değişim uygulamalarından biridir. Fakat önceliğin doğal olarak anlam aktarımına verilmesi, biçimin farklılaşmasına sebep olmaktadır.

3. 1. Bağdaşıklık düzleminde biçem

Bağdaşıklık en genel anlamıyla bir metindeki cümlelerin anlamsal ve söz dizimsel bağlantısı şeklinde tanımlanabilir. Cümleler arasındaki bağlantı gönderim ya da bağlantılama ile sağlanır (Toklu, 2011, s. 130). Bağdaşıklığın sağlanabilmesi için, her cümlede bir önceki cümleye atıfta bulunan en az bir ögenin bulunması gerekir. Eğer aşağıdaki metinleri incelersek;

Bir zamanlar bir Kral varmış. Bu Kralın dünyalar güzeli birde kızı varmış. **Hem Kral, hem de kızı** son derece iyi insanlarmış.

Bir zamanlar bir Kral varmış. Bu Kralın dünyalar güzeli birde kızı varmış. **Onlar** son derece iyi insanlarmış.

Bir zamanlar bir Kral varmış. Bu Kralın dünyalar güzeli birde kızı varmış. **Her ikisi de** son derece iyi insanlarmış.

İlk örnek metinde söz konusu bağlantı “Hem Kral, hem de kızı” ikincisinde “onlar”, üçüncüsünde ise “her ikisi de” yapılarıyla gerçekleştirilmiş. Her üç metninde ortak özelliği kralın ve güzel kızının iyi insanlar olduklarının anlatılmasıdır. İçerik tamamen aynı kahrken, bağdaşıklık birbirinden farklı unsurlar kullanılarak sağlanmıştır. Buda bize bağdaşıklık düzleminde de biçem denilen olgunun söz konusu olduğunu gösterir.

Örnek 1:

„Ich weiss, dass **er** mich für alle Zeiten für andere verdirbt, und es ist mir egal. **Er** ist genau zum richtigen Zeitpunkt gekommen. Es gibt vieles, was ich nicht verstehe. Durch **unsere Gesichter** kann man hindurchschauen, durch **seines** nicht. **Es** könnte aus Onyx sein, **es** gibt nicht zurück.“ (S.46)

„**Onun** beni daima başkaları için mahvedeceğini biliyorum ama umurumda bile değil. Tam zamanında **geldi**. Anlayamadığım çok şey var. **Bizim yüzlerimizin** derinlikleri görülebilir, **onunki** görülüyor. Adeta oniksten **bir yüz**, hiç bir şeyi açığa **vurmuyor**.“ (S.36)

Önümüzdeki metni bağdaşıklık açısından incelediğimizde çevirmenin başarılı bir çalışma ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Aşağıdaki örnekte, kaynak metnin bağdaşıklığı sağlayan unsurları, erek metinde bire bir karşılıkları ile verilmişlerdir. Hatta yazar “adeta Oniksten bir yüz” diye başlayan cümlede, “bir yüz” yapısını kullanmak zorunda değilken, bu bağdaşıklığı sağlamlaştırmak için oraya “bir yüz” yapısını eklemiştir. Bu eklemeye cümle ne anlamsal, ne de söz dizimsel açıdan herhangi bir kayba uğratılmamıştır. Ayrıca ikinci cümle ve son cümlede çevirmen gizli özne kullanarak doğru bir seçim yapmıştır. Gizli özne yerine üçüncü tekil şahsın açıkça belirtilmesi (O adeta oniksten bir yüz, o hiç bir şeyi açığa vurmuyor) metnin anlamına ve yapısına herhangi bir zarar vermezdi belki, fakat metnin belirgin biçimde çeviri kokmasına yol açmış olurdu.

Örnek 2:

“**Sie** weiss, dass er nur eines fragen will, doch die Zeit **dafür** ist noch nicht gekommen. **Sie** weiss auch alles, was davor war, **ihre** Unberührbarkeit, das, was **er** nicht hatte wissen können. Einen

Augenblick lang haette **sie** sich dazu verleiten lassen, doch sie würde **ihm** nie sagen, warum, denn **es** hatte mit Mitleid zu tun gehabt, mit dem, was **sie** in den Wochen davor erlebt hatte. **Er** konnte nicht wissen, wer **sie** war, und das war gut. **Sie** kannte seine Geschichte auch nicht, und **das** war ebenfalls gut. So musste **es** bleiben." (132-133)

"**Kız**, Erik'in sormak istediği tek şey olduğunu biliyor ama henüz **bunun** zamanı gelmedi. Daha önce olup bitenleri de **biliyor**; **kendi** dokunulmazlığını, **Erik'in** bilemeyeceği şeyleri. O sırada nerdeyse şeytana uyacaktır ama bunun sebebini **Erik'e** söyleyemez, çünkü **söz konusu** sebep acımayla, bu olayın öncesindeki haftalarda yaşadıklarıyla alakalı. **Erik onun** kim olduğunu bilemezdi ve bu iyi bir şeydi. **Kendisi** de onun hikâyesini bilmiyordu ve **bu** da iyiydi. Böyle kalmalıydı." (s. 104)

Yukarıdaki çeviri de çevirmenin genellikle şahıs zamirleri yerine şahıs isimleri kullanmış olması dikkat çekmektedir. İlk bakışta hedef metin üzerinde aşırı oynama yapılmış hissi uyandıran bu durum aslında biraz da mecburiyetten kaynaklanmaktadır. Türkçe şahıs zamirlerinde eril-dişi ayrımı olmaması ve 3. Tekil şahsın hem dişilerde hem de erkeklerde aynı zamir (o) ile ifade ediliyor olması böyle bir tercihi zaruri kılmıştır. Aks takdirde "o, onun sormak istediği şeyi biliyor, o, ona bunu söyleyemez, o, onun kim olduğunu bilemez" şeklindeki metnin anlaşılmasını güçleştiren ve aynı zamanda kulağa hoş gelmeyen yapılarla çalışmak zorunda kalınacaktı. Dolayısıyla burada çevirmenin bağdaşıklık bakımından gayet başarılı bir çalışma ortaya koyduğu söylenebilir.

3. 2. Sözcüksel düzlemde biçem

Çevirmenin kaynak dilden hedef dile veya tam tersi aktarım yaparken kullandığı sözcükler bilinçli tercihlerdir ve bu tercihler bize yazarın bakış açısı veya yaratmak istediği duygu değeri hakkında bilgi verirler. Üzülmek ve kahrolmak örneğinde olduğu gibi özü itibarı ile aynı olayı ifade eden sözcükler, yarattıkları duygu değeri bakımından çok farklı olabilirler. Ayrıca seçilen sözcükler yazarın kullandığı dil seviyesine (Yüksek seviye, resmi dil, argo, vb.) ait bilgiler de içerirler. "Ölmek, vefat etmek, hakkın rahmetine kavuşmak, gebermek" gibi fiiller her ne kadar aynı eylemin farklı ifadelerle dile getirilmesi olsalar da telaffuz edildiklerinde çok farklı etkiler yaratabilirler.

Ahmet bey dün gece gebermiş.

Ahmet bey dün gece ölmüş.

Ahmet bey dün gece hakkın rahmetine kavuşmuş.

Eğer yukarıdaki cümleleri yorumlarsak; sözü söyleyen kişinin ilk cümlede Ahmet bey hakkında olumsuz fikirlere sahip olduğu, ikincisinde tarafsız olduğu, üçüncüsünde ise ona saygı duyduğu görüşünü çıkartırız.

Eseri sözcüksel düzlemde incelediğimizde ana hatları itibarıyla çevirmenin güzel bir çalışma ortaya koyduğu söylenebilir. Fakat sayıları çok olmamakla birlikte, göze batan bazı büyük hatalar yapıldığını eklemekte de fayda var.

Örnek 3:

„Mich brauchst du nicht zu überzeugen. Aber sie leben in einer Luftblase.“ (52)

"Beni ikna etmene gerek yok. Ama onlar bir cam fanusun içinde yaşıyorlar." (s. 41)

Kaynak metnin 52.sayfadaki "Luftblase" kelimesi Türkçeye "hava kabarcığı" ya da "hava keseciği" şeklinde çevrilmesi gerekirken, "cam fanus" olarak çevrilmiştir.

Örnek 4:

„Die Stimmung. Es ist nur ein Wort, ein nichtiges Wort. Ich weiss nicht mal, ob es etwas mit der Stimme zu tun hat oder mit dem Stimmen von Instrumenten.“ (s. 30)

“Hezeyan. Yalnızca bir kelime, sıradan bir kelime. „Hazin“le bir ilgisi var mı bilmiyorum, hiç bir zaman sözlüğü açıp bakmaya kalkmadım.” (s. 25)

“ob es mit der Stimme zu tun hat” cümlesindeki “Stimme” kelimesi erek metne “hazin” şeklinde aktarılmıştır. Fakat bakılan hiç bir sözlükte ilgili kelimenin Türkçe karşılığı hazin olarak bulunamamıştır. Oysa bu kelime Türkçeye “ses” diye çevrilebilir. Burada acaba yazar söz konusu kelimeyi metnin bağlamından mı çıkardı sorusu akla gelebilir ve aslında mantıklı bir sorudur. Fakat Almanca cümlelerin sonundaki „oder mit dem Stimmen von Instrumenten“ ifadesi hedef metinde hiç yer almamaktadır. Kanımca bu çevirmenin bilinçli bir tercihidir, çünkü çevirmen kelime tercihini yanlış yapmıştır. İlk düğme yanlış iliklendiğinde diğerlerinin de yanlış olması gibi burada da yanlış tercüme yapıldığından cümlelerin sonundaki “hezeyan” ve “hazin” kelimeleriyle enstrümanlar arasında bir ilişki kurulamamıştır. İşin içinden çıkamayınca da bu bölümü çevirmeden atlamıştır. Halbuki “Stimme” “ses” şeklinde çevrilsen enstrümanlar ve “Stimme” arasındaki mantık ilişkisi de kurulmuş olurdu. Olması gerek cümle: “Ruh hali. Yalnızca bir kelime, sıradan bir kelime. Ses ile bir ilgisi veya enstrümanların sesiyle bir ilgisi var mı bilmiyorum, hiç bir zaman sözlüğü açıp bakmaya kalkmadım.”

Burada “hezeyan” ve “hazin” sözcükleriyle “Stimmung” ve “Stimme”deki ses benzerliğinin ve dolayısıyla da biçimin aktarıldığı gibi bir düşünce akla gelebilir. Fakat göz ardı edilmemesi gereken nokta, çeviride önceliğin anlamın aktarılmasında olduğudur. Anlamı aktarmadıktan sonra biçim tek başına bir anlam ifade etmez.

Örnek 5:

„Der einzige Engel auf den du fliegen würdest, ist der mit diesen fantastischen Flügeln in Toledo, der von Greco, der fast in den Himmel geschleift wird.“ (s. 29)

“Senin bayılacağın tek melek Toledo’daki şu muhteşem kanatları olan, El Greco’nunki, hani gökyüzüne neredeyse sürüklenen.” (s.24)

Kanaatimizce çevirmen yukarıdaki cümlede “fliegen” fiilini yan anlamıyla alarak “bayılmak” şeklinde çevirmiştir. Bir önceki cümleye bakıldığında (ve onları açıp seninle birlikte gökyüzünde uçması) ilgili fiilin esas anlamıyla, yani “uçmak” şeklinde çevrildiği açıktır. Çevirmeni yanılgıya düşüren nokta “fliegen” fiilinin “auf jemanden/etwas” yapısı ile beraber kullanılmış olmasıdır. Bu şekilde kullanıldığında gerçekten de “bir şeye bayılmak, bir şeyden çok hoşlanmak” anlamlarına gelebilir. Fakat çevirmen ilgili cümlelerin ilgeçli bir ilgi cümlesi (Relativsatz) olduğunu muhtemelen gözden kaçırmış ve oradaki “auf” ilgeci nedeniyle yanılgıya düşmüştür. Doğru cümle “senin üzerinde uçabileceğin tek melek Toledo’daki şu muhteşem kanatları olan, El Greco’nunki, hani gökyüzüne neredeyse sürüklenen.” şeklinde olmalıydı.

Örnek 6:

“Stille Hysterie. Auch das stammt von Alba. Mit einem Lachen gesagt, aber trotzdem.” (S. 27)

“Sessiz histeri. Bunu da Alma yumurtladı. Gülererek söyledi ama yine de.” (S. 23)

Anlatıcı yukarıdaki cümleyi kullanmadan önce, Boticelli’nin bir resmini izlerken hissettiği duyguları betimlemektedir. Fakat erek metinde, bu betimleme sona ermeden araya “yumurtlamak” diye argo bir ifade girmekte ve metnin bütünselliği bozulmaktadır. Halbuki kaynak metindeki “stammen” fiili herhangi bir argo içeriğe sahip değildir. Çevirmen kullanmış olduğu biçimle betimlemenin bütünlüğünü

ve akıcılığını bozmakta ve kötü bir kelime seçimi örneği sergilemektedir. "Bunu da Alma yumurtladı" yerine "bunu da alma çıkardı" kanaatimizce çok daha uygun bir aktarım olurdu.

3.3. Dil bilgisel düzlemde biçem

Geleneksel dilbilgisinde doğru-yanlış ayırımı esastır ve dil bilgisel normlardan her türlü sapma kuralsızlıktır ve dolayısıyla da yanlıştır. Fakat sanat dilinde özellikle şiirde, dil bilgisel açıdan problemlili addedilen bir cümle, sanatsal özgürlük ya da yazarın kişisel biçim olarak görülebilir. Ayrıca cümlelerin uzunlukları ölçü alınarak da söz dizimsel düzlemde biçem incelemeleri yapılabilir. Sowinski'ye (1999: 90) göre, kısa cümleler 3-5 kelimedenden, orta uzunluktakiler 10-20 kelimedenden, uzun cümleler ise 20 den fazla kelimedenden oluşurlar. Örneğin, "Bir zamanlar bir Kral varmış. Bu Kralın dünyalar güzeli birde kızı varmış. Her ikisi de son derece iyi insanlarmış." cümlesi ile "Bir zamanlar her ikisi de iyi insanlar olan bir Kral ve dünyalar güzeli bir kızı varmış." cümlesi aynı içeriğin farklı sayıda cümle ile dile getiren yapılarıdır. İlk metin üç kısa cümleden oluşurken, ikinci yapı tek bir cümleden oluşmaktadır. Anlamsal açıdan bakıldığında ise herhangi bir kayıp söz konusu değildir, iki yapı tıpa tıp aynıdır.

3.3.1. Söz diziminde biçem

Söz dizimsel açıdan incelediğimizde çevirmenin oldukça başarılı bir çalışma yaptığını tespit ediyoruz. Yazarın bazı bölümlerde oldukça uzun cümleler, bazı bölümlerde son derece kısa cümleler kullandığından bahsetmiştik. İlk olarak kısa cümlelerden oluşan aşağıdaki metni inceleyelim.

Örnek 7:

„Ich bin hier um einen Teufel auszutreiben. Er ist hier, um mit mir zu vögeln. Denke ich. Zumindest ist es das, was wir getan haben. Eine Woche, hat er gesagt, nicht länger. Dann müsse er wieder zurück zu seinem Mob. Sein Mob, sein Clan, so heisst das hier. Aber er hat nicht gesagt, wo das ist. Irgendwo im Outback, in der Endlosigkeit dieses Landes.“ (S.21)

“Bir şeytani kovmak için buradayım. Adamsa benimle düzüşmek için burada. Sanırım. En azından yaptığımız buydu. Bir hafta dedi daha uzun değil. Ondan sonra mobuna geri dönmesi gerekiyordu. Mobu klanı; burada öyle deniliyor. Fakat bu klanın nerede olduğunu söylemedi. Outback'te bu ülkenin sonsuzluğunda bir yerlerde.” (S.18)

Kısa cümlelerden oluşan bölümde Kaynak metindeki cümleler söz dizimsel yapıları hiç bozulmadan ve anlam kaybı olmaksızın hedef metne aktarılmışlar. Aşağıdaki bölüm ise birbirine geçmiş kısa cümlelerin oluşturduğu tek bir cümledir.

Örnek 8:

„Von seinem Zimmer aus sieht er, wie die Lichter im Dorf eines nach dem anderen angehen, er hörte das Angeluslauten und denkt, dass er nicht in seine jüngste Vergangenheit zurück will, weiss aber nicht, dass unter dieser Vergangenheit eine andere schlummert, die drei Jahre lang in Gestalt eines Engels auf der Lauer gelegen hat und sich jetzt anschickt, ihn noch weiter zurück in eine Zeit zu ziehen, in der er nie mehr hatte sein wollen.“ (S.112)

“Odasından, köydeki ışıkların bir bir yandığını görüyor, Angelus çanlarının sesini duyuyor ve yakın geçmişine dönmek istemediğini düşünüyor ama bu geçmişin altında, üç yıl boyunca melek kılığında pusuda bekleyen ve şimdi onu bir daha gitmek istemediği daha da eski bir zamana götürmek için gelen başka bir geçmişin gizlendiğini bilmiyor.” (S.89)

Yine bu bölümde de söz dizimsel yapıya zarar vermeden ve paragrafi oluşturan küçük tümcelerin sıralamalarında da bir oynama yapmadan kaynak metindeki anlam, erek metne anlam kaybı olmadan aktarılmış.

Örnek 9:

“ich denke, letzteres” (s.40)

“Bence ikincisi” (s.32)

İşte burada çeviribilimde de biçimin varlığına işaret eden son derece somut bir örnekle karşı karşıyayız. Kaynak metindeki “ich denke, letzteres” yapısı, hem bir gönderge, hem de eksilteli anlatım içermektedir. Eğer Aynı tümce “ ben ikincisi olduğunu düşünüyorum” şeklinde verilseydi, anlam ve gönderim unsurları karşılanmış olur, fakat eksilteli anlatım gibi biçimsel bir ögeye erek metinde yer verilmemiş olurdu. Çevirmen ilgili örnekte söz dizimsel açıdan oldukça başarılı bir çalışma yapmıştır fakat “letzteres” kelimesi için tercih ettiği Türkçe kelime tartışmalıdır. Sonuncu anlamına gelen “letzte” kelimesi hedef metne “ikinci” şeklinde aktarılmıştır. Metnin bağlamında her hangi bir sıkıntıya yol açmadığı ve anlamsal olarak cümlelerin işlevine zarar vermediğinden dolayı göz yumulabilecek bir yanlış tercihtir.

3. 4. Sözcük ekleme/ çıkarma düzleminde biçim

“Kaynak metni anlayan ve sözcüklerinden ayıran çevirmen, bu aşamada konuşmayı ya da yazılı ifadeyi hedef dilin özellikleri ve biçimine göre tekrar anlamlandırır, anlamlandırdığı ifadenin eşdeğerliğini doğrular ve yeniden en uygun şekilde hedef dilde ifade eder” (Özcan, 2019, s. 591). Fakat özellikle de edebi metinler söz konusu olduğunda bu hiç de kolay değildir. “Bir metnin işlevinin bazen kaynak kültürdeki metin geleneklerine bağlılığı ve erek kültürden farklı olması metnin çevirisini yaparken çevirinin erek kültürde de benzer bir işlevi yerine getirebilmesi için değişime uğramasını zorunlu kılmaktadır.” (Yücel, 2009, s. 70). Son derece doğal ve hatta zaman zaman zorunlu olan bu süreçte en sık başvurulan yöntemlerden biri de ekleme/ çıkarmadır. Çeviri eserleri okurken çevirmenin ekleme/çıkarma yaparak aktardığı metin türleri ile sık sık karşılaşabiliriz: Çeviride amacın yalnızca metni anlaşılır hale getirmek olmaması ve yazarın biçimini tam manasıyla aktarabilmek için gerekli unsurların hedef dilde kaynak dildeki haliyle bulunmayışı çevirmeni çeşitli ekleme/çıkarmalar yapmak zorunda bırakır. Bu durum anlam, dil bilgisi, sözcük ya da bağdaşıklık düzleminde gerçekleşebilir.

Mükemmel bir çevirinin bahsettiğimiz unsurların hepsine sahip olması gerekirken, bunlardan sadece birini ya da birkaç tanesini içeren çeviriler de olabilir. Çevirinin hangi düzlemlerde doğru, ya da hangi düzlemlerde yetersiz olduğunu tespit edebilmek için biçim bilgisine ihtiyaç duyarız. Çünkü çevirmenin ya da yazarın tarzını dikkatte almadan yapılan incelemeler bizi yanılgıya götürürler. Aşağıdaki örneği inceleyelim:

Örnek 10:

„Sie haben auch nie deutsch gelernt, unsere Vater“ (S. 23)

„Ayrıca hiçbir zaman Almanca öğrenmediler, yani Babalarımız” (S. 21)

Yukarıdaki cümlelerde gereksiz bir ekleme ile karşı karşıyayız. Kaynak metinde olmamasına rağmen hedef metne „ayrıca“ kelimesi eklenmiştir. Kaynak metnin bir önceki cümlesine bakıldığında babalardan bahsedildiği görülmektedir. Dolayısıyla burada bir sıralama söz konusudur. Kaynak metinde bu sıralama de/da anlamına gelen “auch” kelimesi ile verilmiştir. Bu sıralama hedef metinde de de/da yapısıyla verilseydi cümle hem anlamsal hem de söz dizimsel özellikleri aktarılmış olurdu. Fakat bunun yerine “ayrıca” kelimesinin eklenmesiyle cümlelerin hem anlamı hem de söz dizimsel yapısında farklılıklar meydana getirilmiştir. Buradaki ideal cümle bizim görüşümüze göre “hiç bir zaman Almanca da öğrenmediler, yani babalarımız.” şeklinde olmalıydı

Yukarıdaki cümle "babalarımız hiçbir zaman Almanca da öğrenmediler" şeklinde de çevrilebilirdi ve metni tanımayan birisi için kulağa çok daha hoş gelebilirdi. Ama yapılan çevirinin kitaptaki tümce ile dolayısıyla da yazarın biçemi ile söz dizimsel bağlamda hiçbir alakası kalmamış olurdu. Anlamsal aktarım gerçekleşmiş olsa bile, yazarın biçemi ihmal edilmiş olurdu.

Örnek 11:

"Los, komm. Reisebüro. Arnhemland"(s. 53)

"yürü, gidiyoruz. Önce turizm acentesine. Sonra da Arnhemlend'e" (s. 42)

Biraz önce bahsedildiği gibi çevirmenin kendi yarattığı metinlerle de karşılaşabiliriz. Metni sadece dört adet kelimeden oluşmaktadır ve Türkçedeki bire bir anlamları sırasına göre "hadi, gel. Seyahat acentası. Arnhemland"dır. Fakat bu yapı erek metinde "yürü, gidiyoruz. Önce turizm acentesine. Sonra da Arnhemlend'e" şeklinde verilmiştir. Çevirmen adeta yeni bir metin yaratmış, yazarın kaynak metinde kullandığı eksiltili anlatım(Ellipse), erek metne yansıtılmamıştır. Dolayısıyla anlam son derece net aktarılmış olsa dahi, ilgili bölümün en göze çarpan özelliği konumundaki eksiltili anlatım tamamen göz ardı edilmiştir.

Örnek 12:

"Etwas in der Art ist es" (S. 27)

"Benimki de bu tür bir şey" (S.23)

İlgili cümlede "benimki" çağrışımı yapan her hangi bir kelime mevcut değildir. Önceki cümleler incelendiğinde bu bölümün eserin ana karakterinin büyük ressamların sanat eserlerinin orijinaleri ile karıştırdığı ruh halini yansıtan cümlelerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Çevirmen de bu düşüncelerin ana karaktere ait olduğunun daha iyi anlaşılması için bu tür bir eklemeye pekiştirme yapma ihtiyacını duymuş olabilir. Böylesi bir müdahale anlamsal açıdan makul olsa bile yazarın biçimini yansıtmak açısından doğru değildir ve gereksiz bir eklemedir. Onun yerine "Bu tür bir şey işte" şeklindeki bir ifade anlamsal ve biçimsel açıdan daha doğru olurdu.

Sonuç

Bir edebiyat eserini meydana getiren asıl unsurun, neyin anlatıldığı değil, nasıl anlatıldığı gerçeğinden hareket edersek, yazarın biçiminin erek dile aktarılmasının önemi de ortaya çıkar. Çeviri işlemi, kaynak metnin başka bir dilde işlenerek yeni bir forma sokulması anlamına gelir. Eğer hedef dildeki işleme süreci, yazarın biçim özelliklerini yok ediyor ve sadece anlamsal aktarım ile yetiniyorsa, kaliteli bir çeviri çalışmasından söz edilemez. Ayrıca bu durum eseri hedef dilde okuyan kitlenin metnin edebi değerini sorgulamasına yol açar ki bu arzu edilen bir durum değildir. Bu nedenle özellikle de çeviri çalışmalarında ve eleştirilerinde biçim analizlerinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekir. Elbette ki her çevirinin olumlu ya da olumsuz eleştirilebilecek yanları vardır. Herkesin üzerinde ittifak edeceği mükemmel çeviri olmadığı gibi herkesin üzerinde ittifak edeceği mutlak doğru bir çeviri eleştirisi de yoktur.

Yapılan bu çalışmayla Cees Noteboom'un "Paradies verloren" isimli romanın Türkçe çevirisi biçim açısından çeşitli düzlemlerde ele alınmış ve biçimle ilgili çeşitli sorulara cevaplar aranmıştır. Eserden seçilen çeşitli yapılar anlam, dil bilgisi, sözcük ve bağdaşıklık düzleminde incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda çevirmenin oldukça başarılı bir çalışma ortaya koyduğunu söylemek yanlış olmaz. Çevirmen, yazarın biçim özelliklerini mümkün olduğu kadar muhafaza etmeye çalışmış ve büyük

ölçüde de başarılı olmuştur. Olumsuz olarak dile getirilebilecek tek şey Almanca sözcüklerin Türkçe karşılıkları verilirken yapılan birkaç bariz hatanın varlığıdır. Çevirmen, sözcük düzleminde daha doğru tercihlerde bulunarak yukarıdaki örneklerde verilen bu çok belirgin hataların önüne geçebilirdi.

Kaynakça

- Çetişli, İ. (2011). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*. Ankara: Akçağ.
- Çevikoğlu, H. (1999). *Kur'an-ı Kerim'de Edebî Üslup*. Şanlıurfa: Yayınlanmamış Doktora Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duden. (1996). Manheim: Dudenverlag.
- Erten, A. (1993). Çeviri Ediminde Kayıplar Sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 315-330.
- Filizok, R. (2007, Ekim 23). *Edebi Analiz Nedir?* 5 Kasım, 2019 tarihinde Ege Edebiyat: <http://www.ege-edebiyat.org/docs/454.pdf> adresinden alındı
- Karahancı, İ. (2016). Üslup Belirleme Girişimlerine Dil Verileri Üzerinden Yaklaşmak. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 154-161.
- Kızıltan, R. (2001). Tarihte Çeviri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1(41), 37-68.
- Mounin, G. (1967). *Die Übersetzung. Geschichte, Theorie, Anwendung*. . München: Nymphenburger Verlagshandlung.
- Nooteboom, C. (2004). *Cennet Kayıp*. (E. Tezel, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nooteboom, C. (2005). *Paradies Verloren*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag.
- Özcan, O. (2019). Yazın Çevirisi İncelemelerinde Yorumlayıcı Çeviri Kuramı. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(16), 587-603.
- Riesel, E. (1963). *Der Stil der deutschen Sprache*. Moscau.
- Sanders, W. (1973). *Linguistische Stiltheorie*. Göttingen: Vandenhoeck Ruprecht.
- Sarıbaş, T. (2001). Nesnellik Öznellik İkileminde Biçembilim ve Düzyazı Çözümlemesi için Bir Yöntem: Sabahattin Ali'nin 'Kağnı'. *Dilbilim ve Uygulamaları*(2), 81-95.
- Sowinski, B. (1999). *Stilistik*. Stuttgart: Metzger Verlag.
- Toklu, O. (2011). *Dilbilime Giriş* (4. Baskı b.). Ankara: Akçağ.
- Üst, S. (2014). Dilbilimsel İnceleme Yöntemleri ve Klâsik Türk Edebiyatı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 125-146.
- Vardar, B. (1988). *Açıklama Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: ABC Yayınları.
- Vossler, K. (1904). *Positivismus und Idealismus in der Sprachwissenschaft*. Heidelberg: Winterverlag.
- Yücel, F. (2009). Çevirinin Büyüsü Ya Da Çevirinin Felsefesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 67-76.